

ÇOKULUSLU ŞİRKETLERLE MÜCADELE 50 YILDIR TARTIŞILYOR

Aydınlık Dergisi, 22 Mayıs 2005

Yıldırım Koç

Günümüzde (kısa vadede) sorunlarının çözümünde Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketinin önünde iki somut alternatif var: Ya gelişmiş kapitalist (emperyalist) ülkelerin işçi sınıflarıyla ittifakı temel alacak; ya da ülkemizdeki anti-emperyalist, ulusalcı ve emekten yana güçlerle. Ben yıllardır ikinci seçeneğin olanaklı olduğunu düşünenlerdenim. Emperyalist sömürü sona erdirilmeden, emperyalist sömürden pay alan gelişmiş ülke işçi sınıflarının kendi sermayedarlarına karşı mücadele etmeyecekleri kanısındayım. Günümüzde 85 yıl önce I. Doğu Halkları (Baku) Kurultayı'nın Avrupa, ABD ve Japonya işçilerine yaptığı çağrıda yer alan şu değerlendirmenin günümüzde de geçerliliğini koruduğunu düşünüyorum: **"Bizim yaralarımızı görmeyiniz; bizim keder ve yakınma dolu şarkılarımızı duymayınız; bizim insan değil de sığır olduğumuzu söylediklerinde, sizin kendi zalimlerinize inandınız. Sizler ki kapitalistlere köpeklik ediyordunuz; bizi kendi köpekleriniz olarak gördünüz."**

Bazı kişiler-gruplar-hareketler-partiler-sendikalar ise sermayenin ulusötesi bir nitelik kazandığı gerçeğinden hareketle, işçi sınıfları arasında ulusötesi sermayeye karşı uluslararası dayanışmanın gelişeceği ve "küresel direniş'in gerçekleştirilebileceği umudunu taşıyor. Bu durumda, çokuluslu şirketle karşı geçmişte sürdürülen başarısız mücadelenin içeriğini, biçimini ve sonucunu anımsatmakta yarar var.

Çokuluslu şirketlerin faaliyetlerine karşı ilk örgütlenmeler emperyalist ülkelerde başladı. Amaç, sermayeye karşı "küresel direniş" değil, iş olanaklarının ve vergilerin az gelişmiş ülkelere kaymasını önlemektir. ABD'nin ünlü Birleşik Otomobil İşçileri Sendikası'nın (UAW) ünlü önderi Walter Reuther daha 1950'li yıllarda çokuluslu şirketlerin faaliyetlerinin bu boyutuna dikkat çekti ve Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu'nun (IMF) bu konularda çalışmalar yapmasını istedi. Federasyon bu çalışmaları başlattı. Bu yıllarda Federasyon'un genel sekreter yardımcısı olan Charles Levinson, daha sonraki yıllarda bu alana büyük ağırlık verdi (Bu konuda bkz. Levinson, C., **International Trade Unionism**, İngiltere, 1972, özellikle sayfa 38-141. Levinson'un DİSK'e bağlı Gıda-İş tarafından iki kitabı da yayımlandı: Levinson, C., **Çok Uluslu Firmalar ve Sendikalar**, Gıda-İş Yay.No.1, İstanbul, 1974, 24 s.; **Sermaye, Enflasyon ve Çok Uluslu Şirketler**, Gıda-İş Yay. No. 3, İstanbul, 197 s.). Bu çalışmaların da etkisiyle, 1966 yılında Ford ve General Electric şirketlerinde çeşitli işyerlerinde çalışan işçilerin temsilcilerinden ilk Dünya İşyeri Konseyleri (WCC) kuruldu. IMF'nin oluşturduğu konsey sayısı 24'ü buldu. Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu'nda (IMF) Herman Rebnan'ın, Kimya ve Genel İşçiler Sendikaları Uluslararası Federasyonu'nda (ICF) Charles Levinson'un ve Uluslararası Gıda ve Bağlantılı İşçiler Sendikaları Federasyonu'nda (IUF) da Dan Gallin'in genel sekreterliği döneminde, bu üç örgütün işbirliği içinde çokuluslu şirketlere karşı güç oluşturulmaya çalışıldı. Ayrıca, ICFTU ile bir görev bölümü yapıldı; ICFTU çalışmalarını ILO ve OECD'de yoğunlaştırdı ve buralarda iki belgenin kabul edilmesini sağladı. Özellikle Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu, 1980'li yıllarda çeşitli çokuluslu şirketler konusunda yayımladığı raporlarla (örneğin, **IBM File, Caterpillar**), bu çabalarını sürdürdü (Bu konularda bkz. Rebecca Gumbrell-McCormick, "Facing the Multinationals," Carew ve diğerleri, **The International Confederation of Free Trade Unions**, Peter Lang Pub., Almanya, 2000, özellikle s.377-384 ve ayrıca, Karl Casserini, **International Metalworkers' Federation 1893-1993, The First Hundred Years**, 1993, s.63-65 ve 96-100). Bu girişimlerin temel özelliği, anti-komünist olmaları, emperyalist ülkelerin iş olanaklarının ve sosyal devletin finansmanında kullanılan vergilerin başka ülkelere kaçmasını engelleme çabalarıydı.

Çokuluslu şirketlere karşı mücadele yeni başlamıyor. Hatta, bugün çok sık kullanılan sosyal hüküm ("social clause") kavramı da bundan yaklaşık 50 yıl önce Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu'nda Karl Casserini tarafından geliştirilmişti. Bugün ulusötesi sermayeye karşı "küresel direniş'in mümkün olduğunu düşünenler, geçmişin bu deneyiminin içeriğini, amacını ve sonucunu da tartışmak zorundadır.